

rantis, quo peccator ad illam se disponit, et iustus gratiam ulterioremeretur; tum considerari debet collatio gratiae *ex opere operato* per sacramenta. Fides subiectiva pertinet ad opus operantis et ad dispositionem. Atqui opus operantis in ordine ad iustificationem nullum esse potest, quod excludat efficaciam sacramentorum *ex opere operato*, ut superius demonstratum est. Ergo neque fides, eo ipso quod in negotio iustificationis continetur intra ordinem *operis operantis*, opponitur aut repugnat efficaciae sacramentorum *ex opere operato*, quaecumque demum fidei intra illum ordinem vis tribuatur. Ergo etiamsi diceretur, *solam* fidem iustificare, cum id intelligi necessario deberet de causalitate *operis operantis* per modum dispositionis vel meriti, inde nulla repeti posset oppositio adversus argumenta, quibus efficacia sacramentorum demonstratur, nec ulla es- set ratio ad detorquendum obvium et clarum sensum testi- moniorum, quibus illa efficacia enuntiatur. Aliis verbis: causalitas sacramentorum *ex opere operato* et causalitas fidei *ex opere operantis*, quaecumque haec esse supponatur, nec sibi opponuntur, nec se invicem excludunt, quia sunt in diverso ordine, et quia aliis est gradus gratiae conferendus *ex opere operantis*, et aliis conferendus *ex opere operato*.

b) Attamen haec responsio est potius indirecta, nec declarat, quomodo fides sit et dicatur causa iustificationis. Ut intelligentur itaque testimonia, quae a Protestantibus obiici consueverunt, imprimis distinguatur *fides, verbum Dei, evan- gelium spectatum obiective*, et *fides subiectiva* h. e. actus vel habitus fidei. Fides obiectiva et evangelium, ut est complexus omnium dogmatum, praceptorum et institutorum divinorum, comprehendit in se omnia media iustificationis et inter haec etiam sacramenta, atque hoc sensu intellecta fides ac evangelium, quatenus ab homine suscipitur et exse- cutioni mandatur, sane iustificat et sanctificat, sive potius Deus et Christus per evangelium iustificat. « Evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti, Iudeo primum et Graeco; iustitia enim Dei (iustitia qua a Deo iustificamur, vel actio iustificans Dei) in eo revelatur (manifestatur et splendet) ex fide in fidem (a prima inchoatione, quando

suscipitur, usque ad supremam perfectionem sanctitatis) » Rom. I. 16. 17.

c) Verumtamen quaestio potissimum est de fide *subiectiva*. Sic fides est initium iustificationis, radix et fundamentum omnium actuum ac virtutum supernaturalium, quibus vel peccatores ad iustificationem disponuntur, vel iustificati eius merentur incrementum; actus enim mere naturales, sive ante initium fidei sive etiam fide iam supposita, neque positive disponunt ad gratiam, nec conferunt ad augmentum gratiae. Nonnisi fide salutariter cognoscitur Deus ultimus finis, ad quem tendendum: « sine fide impossibile est pla- cere Deo; credere enim oportet accendentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerat sit » (Heb. XI. 6.). Nonnisi fide cognoscitur Christus redemptor, praeter quem « non aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri » Act. IV. 12. Fide cognoscitur et aversio a Deo per peccatum et gravitas peccati; cognoscitur divina iustitia quae placanda, divina misericordia ad quam configiendum, divina bonitas quae amanda; co- gnoscitur infirmitas hominis et potentia divini adiutorii; cognoscuntur media omnia auctore Christo proposita aut in- stituta, interque haec maxime sacramenta ad conciliandam Dei gratiam et acquirendam salutem. Neque fides est so- lum theoretica cognitio, sed ipsa practice inclinat et pri- mum disponit animam ad salutarem timorem, ad supplicem orationem, ad spem, ad poenitentiam, ad charitatem, ad observationem mandatorum Dei, ad fructiferum usum sa- cramentorum, ad omnem vitae sanctitatem; nec ulla potest esse inchoatio, progressio, perfectio iustitiae supernatura- lis in hac vita, quae, quantum ad opus operantis, non progerminet ex fide tamquam prima radice, non innitatur fidei tamquam fundamento; et quatenus est ex opere ope- rato, in adultis non supponat fidem ut radicem et funda- mentum necessariae dispositionis. « Ex fide autem ideo dicit Apostolus iustificari hominem, non ex operibus, quia *ipsa prima datur, ex qua impetrantur cetera*, quae proprie opera nuncupantur, in quibus iuste vivitur » (s. Augustinus de Praedest. SS. c. 7. n. 12.).

Ex his iam intelligitur α) hominem iustificari ex fide et per fidem, tamquam ex prima inchoatione iustificationis et ex radice omnium dispositionum; non tamen excludi sed imo adsignificari ceteras dispositiones, quarum ipsa est radix, et ceteras causas nominatimque sacramenta, ad quorum fructum percipiendum fides cum reliquis dispositionibus et praeparat et inducit. Intelligitur pariter, iustum ex fide vivere, non quod nullae sint aliae causae, quibus vita iustorum dignatur, conservetur, foveatur et augeatur; sed quod ipsa est fundamentum, cui tota vita iusti innititur. Haec erit responsio ad primam seriem testimoniorum *affirmantium*.

Porro β) eo ipso quod fides est initium et fundamentum omnis iustitiae christiana, *opera*, quatenus sunt citra et extra fidem nec progrediuntur ex principio supernaturali gratiae, sive sint opera legis sive opera moralia ex solis viribus naturae, nihil positive conferunt ad iustitiam christianam. Unde iustificatio est ex fide et non ex operibus, quae sint opera adaequate distincta seu potius separata a fide; at non est sine operibus, si intelligantur dispositiones et opera bona ac virtutes, quae habent principium et fundamentum in fide; nec sane inter opera illa, quae ab Apostolo fidei opponuntur, censeri possunt sacramenta, quae maxime *fide obiectiva* comprehenduntur, et nonnisi *fide subiectiva* ceterisque dispositionibus suppositis rite et cum fructu sanctificationis ab adultis suscipiuntur.

Tum non solum nemo sine fide iustificatur, sed etiam fides ex se ordinatur ad ulteriores dispositiones et ad iustificationem, atque adeo omnis qui fidei documenta sequatur et media adhibeat, ad quae fides inducit, iustificatur. Potest ergo spectari fides, quae contra suum scopum culpa hominis maneat sterilis et solitaria, et de hac dicitur: « si quis fidem dicat se habere, opera autem non habeat, numquid fides poterit salvare eum? » (Iac. II. 14.). Potest deinde spectari fides, ut scopum perfectionis, ad quem ordinatur, assequitur, et est fides quae « per charitatem operatur ». De hac simpliciter valent dicta universalia et absoluta: « in Christo omnis, qui credit, iustificatur; Christo omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum ac-

cipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum etc. » Ex his igitur patet, quid sibi velint testimonia allata secundo loco, quae a Protestantibus dicuntur *universalia et excludentia*, pro iustificatione *ex sola fide*.

γ) Reliquum est, ut respondeatur ad testimonia, in quibus solis aliqua relatio inter fidem et sacramenta exprimitur. Ad primum ex Marc. XVI. 16: Christus Dominus ibi Apostolis tradit potestatem et officium praedicandi evangelium omni creaturae, cui mandato respondet ex parte omnium gentium officium credendi, h. e. ut amplectentes evangelium, doctrinam scilicet, praecepta, instituta Christi reddantur fideles. Unde verbis quae h. l. sunt: « qui crediderit », apud Matth. XXVIII. 20. respondent haec alia: « docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. » Quamvis igitur solum diceretur: « praedicate evangelium omni creaturae; qui crediderit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur »; etiam ita non posset censeri sola fides sufficiens ad salutem, sed deberent intelligi necessaria omnia instituta evangelica, de quibus aliunde constare posset. At Christus h. l. diserte praeter fidem baptismum tradidit ac praecepit ut necessarium ad salutem: « qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. » Ergo primo, qui crediderit quidem, non tamen eatenus ut velit etiam baptizari, salvus non erit. Deinde est aliqua fides et fidei perfectio, quae antecedit baptismum et sufficit tamquam dispositio, ut quis iustificetur et salvus sit per baptismum, quae tamen non sufficit sine baptismo ad iustificationem et salutem. Ubi vero duo postulantur vel ut causa vel ut conditio ad aliquem effectum, effectus deficiente alterutro non obtinetur. Hinc baptismus exhibetur necessarius ad salutem non solum ratione *praecepti*, quatenus quispiam eius neglectu violet legem Dei, et ideo propter hoc peccatum non salvetur; sed exhibetur necessarius etiam ut *medium* ad iustificationem et proinde ad salutem, quia datur talis quaedam dispositio, quacum componitur adhuc status peccati et reatus damnationis, et in qua dispositione potest per baptismum et tantummodo per baptismum effici iustificatio.

Commentarius hic ad verba Christi affirmantia: « qui cre-

diderit et baptizatus fuerit, salvus erit „, continetur in aliis ipsius Christi verbis formae negantis: „ nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei „ Io. III. 5. Quod vero inferunt, penes Marcum non baptismus sed soli fidei adscribi salutem, eo quod in altero inciso Christus dixit: qui non crediderit, condemnabitur; non autem dixit: qui non fuerit baptizatus, condemnabitur; haec inquam argumentatio plane absurdia est, non secus ac si quis ita concluderet: qui cucurrerit in stadio et modo praescripto attigerit metam, accipiet bravium, qui vero non cucurrerit in stadio, non accipiet bravium; ergo acceptio bravii tribuenda est soli cursui, non autem assecutioni metae. Videlicet cursus est necessarius, quia sine eo meta debito modo attingi non potest; formalis tamen ratio cur bravium obtineatur, est debita assecutio metae. Ubi enim plura concurrunt necessaria ad unum effectum, ut paulo ante dixi, defectus unius sufficit ad negationem effectus; non tamen inde licet inferre: ergo illud unum sufficit ad positionem effectus, nec aliae sunt causae ad illum necessariae. Ita ergo qui non crediderit, condemnabitur; quia non credens neque baptizatur, vel certe non potest baptizari cum effectu iustificationis et salutis. Non tamen inde licet concludere: ergo baptismus non est necessarius ad iustificationem, vel non est causa iustificationis; sed solum potest inferri: ergo ei qui recusat credere (*ἀπιστησας*), neque baptismus proficeret ad salutem. „ Deest bono catechumeno baptismus ad capessendum regnum coelorum, sicut deest malo baptizato vera conversio; qui enim dixit: nisi quis renatus fuerit etc., dixit etiam: nisi abundaverit iustitia vestra „ etc. s. Augustinus de Bapt. I. IV. c. 21. Ceterum ubi deest fides vel ut dispositio in adultis vel ut effectus baptismi in paryulis, ibi semper deest etiam vel baptismus ipse vel fructus baptismi, iustificatio et salus; ubi autem inculpabiliter deest *actualis* susceptio baptismi, non necessario deest in adultis fides per charitatem vivificata, et proinde potest esse iustificatio ex *opere operantis* et salus aeterna. Unde si propositione negativa diceretur: qui non fuerit baptizatus, condemnabitur; intelligi de-

beret de baptismō vel *actu suscepto* cum dispositione sufficiente, vel de baptismō solum *in voto* cum dispositione perfecta per charitatem. Propositio autem: „ qui non crediderit, condemnabitur, „ semper et simpliciter vera manet.

Ad locum alterum Eph. V. 26. respondeatur: falsum est, mundationem non tribui baptismō tamquam causae immedietae; dicitur enim Christus mundare Ecclesiam *per lavacrum*, quod lavacrum administratur *in verbo vitae*. Causa itaque mundationis ponitur ipsum lavacrum, quod tamen non sola lotione, sed lotione simul et verbo vitae constituitur. Atqui verbum vitae, in quo administrandum sacramentum a Christo praescribitur, est ipsa invocatio ss. Trinitatis et forma sacramenti ad initiationem et consecrationem, non autem verbum per modum praedicationis ad docendum cf. Mt. XXVIII. 19.

Denique allato testimonio ex 1. Pet. III. 21. diserte baptismus, cuius effectus mere naturalis est lotio corporis, atque adeo ipsum visibile signum declaratur habere effectum supernaturale, ut „ salvos nos faciat „, et sit „ interrogatio „ h. e. postulatio et acquisitio (*ἐπερωτημα*) bonae conscientiae coram Deo cf. Heb. X. 22. Quod vero additur: „ per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei, deglutiens mortem „, ibi non sane dicitur fides in resurrectionem esse sola causa acquisitae bonae conscientiae et salutis; sed exhibetur Christus redivivus et tum in se tum pro nobis victor mortis ut causa superior, a qua dignitas et efficacia sacramenti ut causae instrumentalis derivatur. Illud ergo „ per resurrectionem Iesu Christi „ etc. potest intelligi, ut idem sit ac si diceretur, per Iesum Christum redivivum. Seu ut loquamur distinctius, resurrectioni in Bibliis adscribitur iustificatio nostra (cf. Rom. IV. 25.) non solum ut causae exemplari, et ut confirmationi ac demonstrationi doctrinae ac promissionum Christi, sed etiam ut causae meritoriae, non quasi per resurrectionem in se et seorsim spectatam Christus meritus esset nostram iustificationem, sed quatenus resurrectio est complementum operis redemptionis, atque ideo consideratur coniuncta cum morte Christi velut unum opus redemptionis.

3. Quoniam etiam dicta aliquot Patrum proferuntur, qui diserte docuerint hominem iustificari *sola fide*, principium ad intelligendum verum sensum huiusmodi propositionum excludentium est sequens. Patres numquam absolute et in comparatione cum quibusvis aliis causis aut dispositionibus, sed tantum in comparatione cum actibus, qui vel generatim vel in aliquo speciali casu revera non concurrunt ad iustificationem, *soli fidei* ad exclusionem *taliū actuum* tribuunt rationem causae. Ita iuxta doctrinam Apostoli a ratione iustificationis excludentes opera legis et opera mere naturalia, in oppositione ad haec commendant *solam fidem*. Cum latro, inquit Origenes in Rom. III. 28, clamavit e cruce: « Domine Iesu memento mei, pro *hac sola fide* ait ei Iesus: amen dico tibi etc. » Similiter inducit exemplum Magdalena: cui « ex nullo *legis opere*, sed *pro sola fide* dixit Dominus: remittuntur tibi peccata tua. » Vel ex solis his exemplis patet, intelligi fidem quae per charitatem operatur. Qualia vero opera excludantur a ratione causae iustificationis, declarat Origenes continuo: « ubi fides non est, quae credentem iustificat, etiamsi opera quis habeat ex lege, tamen, *quia non sunt aedificata supra fundamentum fidei*, operatorem suum iustificare non possunt » (Orig. Opp. T. IV. p. 517.). In hunc sensum ad exclusionem pretii iustitiae mere naturalis in ordine iustificationis supernaturalis, scribit Basilius (homil. de humilit. n. 3. T. II. p. 158. ed. Maurin.), hanc esse gloriationem apud Deum, « quando quis non propter *iustitiam suam* effertur, sed agnoscit se indigere vera iustitia, *fide autem sola* in Christum se iustificatum esse. » Pariter opponunt aliquando *fidem solam* operibus externis vel ipsis sacramentis actu susceptis, quando haec in casu necessitatis adhiberi non possunt. Ita s. Bernardus (opusc. X. de Baptism. ad Hugon. Victor. n. 8. ed. Mabillon. p. 635. alias ep. 77.) interpretatur verba Christi Mr. XVI. 16. Christus non repetit, « qui baptizatus non fuerit; sed tantum, qui non crediderit, condemnabitur; nimis innuens, *solam interdum fidem* ad salutem sufficere et sine hac nihil sufficere. » Patet autem facile, fidem hanc cui *soli* tribuitur iustificatio, non modo non excludere, sed ma-

nifesto includere perfectionem aliarum dispositionum. Bernardus, qualem intelligat illam *fidem solam* interdum sufficientem, ibidem multis declarat. « Si recordatus fuerit homo, inquit, nequid se salutis perceperisse mysterium, et dolens poenitensque toto desiderio expetierit, sed assequi mortis celeritate nequierit, damnabit fidelem suum Deus? » Vide Stapleton T. II. De Iustific. 1. VIII. c. 35; Bellarmi-
num De Iustific. 1. I. c. 25.

THESIS IX.

Quomodo verba sacramentalia non mere ad praedicationem evangelii pertineant, sed sint consecratoria.

« Sicut cum Protestantium haeresi de sola fide iustificante et de fine sacramentorum, quae unice vel potissimum ad fidem in promissa evangelica sustentandam instituta esse docent, intime necitur error alter, quo verba sacramentalia dicunt esse *concialalia*, et ad praedicationem evangelii revocari; ita vicissim ex propria sacramentorum virtute ad conferendam gratiam in antecedentibus demonstrata consequitur, verba esse *consecrantia*, quae iuncta rebus efficax sacramentale signum constituant et absolvunt. »

I. Iuxta doctrinam fundamentalem Reformatorum saeculi XVI superius expositam iustitia Christiana est ipsa *formalis iustitia Christi*, quae singulis imputatur. Imputatur autem Christi iustitia, dum singuli *fidei speciali* credunt sibi propter Christi iustitiam sua peccata remitti, h. e. non imputari, et per hanc fidem *iustitiam Christi apprehendunt*. Hinc *sola fides* iustificat. Fides autem excitatur per verbum Dei praedicatum, sive id fiat per virtutem divinam insidentem ipsis verbo praedicato et auditu vel lecto, ut habet doctrina Lutherana; sive fiat iuxta sententiam Calvinianam eo, quod Spiritus Sanctus in connexione cum verbo Dei praedicato, h. e. dum praedicatur verbum, in praedestinatis immediate excitat fidem vi ac virtute ipsius aeterni decreti praedestinationis; nam alios, qui praedestinati non sunt, nullum umquam fructum sive in praedicatione verbi sive in sacramentis percipere aiunt. Porro quamvis Spiritus Sanctus fidem in promissiones Dei excitet per praedicationem verbi vel in praedicatione verbi, tamen etiam instituta

sunt sacramenta, quae utpote verba magis sensibilia et signa adhibita singulis, sint adminicula et, ut loquitur Calvinus, appendix verbi Dei ad illam certissimam fidem promissionum evangelii sibi singillatim applicatarum, et iustitiae Christi sibi singillatim imputatae nutriendam et confirmandam (1). Iam vero hunc scopum sacramenta non

(1) « Deus qui ordinavit, ait Chemnitzius inter theologos lutheranos praecipuae auctoritatis, ut fides esset quasi manus nostra, qua quae ramus, apprehendamus et accipiamus gratiam Dei in Christo: idem Deus etiam certum medium seu organon ordinavit, per quod beneficia Filii mediatoris velit offerre seu exhibere. Tale ergo medium seu instrumentum Dei est verbum evangelii praedicatum, auditum, cogitatum, fide apprehensum . . . . Deus igitur non uno tantum modo per nudum scilicet verbum gratiam suam nobis exhibere voluit, sed *infirmitatem nostram voluit certis adminiculis sublevare*, institutis scilicet et promissioni evangelii annexis sacramentis, h. e. certis signis, ritibus seu ceremoniis in sensu incurritibus, ut illo commoneret, erudiret et certos nos redderet, quod foris in specie visibili geri cernimus, illud intus virtute et potentia Dei in nobis effici. *Sicut enim verbum incurrit in aures et ferit corda, ita ritus sacramentorum incurrit in oculos ut moveat corda, ut non dubitemus, Deum nobiscum agere, et velle iuxta verbum efficacem esse ad salutem...* Non alia est gratia, quae in verbo promissionis, et alia quae in sacramentis exhibetur, nec alia est promissio in verbo evangelii, alia in sacramentis, sed eadem est gratia, unum et idem verbum, nisi quod in sacramentis per signa divinitus instituta verbum quasi visibile redditur... Verbum enim promissionis est obiectum illud quod fides in sacramentis intuetur, et in illo (verbo promissionis) apprehendit ea, quae verbo in sacramentis promittuntur, offeruntur et exhibentur » Chemnitzius Exam. Conc. Trid. P. II. p. 16. ed. Genev. 1614. In eundem sensum docet Calvinus. « Hanc damnationem (peccati originalis) sublatam et a se depulsam esse certi per baptismum fideles fiunt, quando Dominus *hoc signo nobis pollicetur, plenam solidamque remissionem factam esse...* iustitiam quoque apprehendunt, sed qualem in hac vita apprehendere populus Dei potest, nempe imputatione dumtaxat, quia pro iustis et innocentibus eos sua misericordia Dominus habet » Calvinus Instit. I. IV. c. 15. n. 10. Ex recentioribus Protestantibus Schweitzerus compendium doctrinae ita exhibit. « Quamvis Spiritus Sanctus immediate operetur vitam salutis in animo, id tamen non sit nisi in connexione cum externis perceptibilibus religiosis efficientiis, quarum instrumenta praecipua ideo dicuntur instrumenta gratiae... Primum et praecipuum instrumentum gratiae est administratio verbi Dei... Adminicula verbi Dei sunt sacramenta, quia veritates salutares humanae nostrae cognitioni per verbum propositas modo adhuc

attingunt, hoc suum munus non praestant, nisi dependenter a praedicatione verbi; imo sacramenta ipsa in hac hypothesi non sunt nisi sub alia quadam forma praedicatio promissionum evangelicarum, quae ad fidelium animos in fide roborandos dirigatur. Supposito igitur tali scopo principe vel unico sacramentorum, sive potius sublata omnino per abominabilem hanc haeresim notione sacramenti novae legis, et sacramentis substituta forma quadam praedicationis, quae apud ipsos appellatur sacramentum, sane consequitur, verba quae adhibentur in talium sacramentorum administratione, esse *concialia*. At si sacramentis novae legis ex institutione divina vis inest et virtus conferendi gratiam *ex opere operato*, seu si ipsum sacramentale signum immediate est efficax gratiae, et si hoc signum divinitus institutum praeter res etiam verbis constat, atque adeo verba sacramentalia sunt pars constituens ipsum obiectivum efficax signum; profecto theoretica propositio et praedicatio promissionum divinarum non pertinet essentialiter ad administrationem sacramentorum, nec verba essentialia ad constituendum sacramentum sunt concialia sed *consecratoria* modo, quo

magis sensibili nostrae sensuali naturae exhibent » (citatur in Periodie. trimest. Tübinger. 1855. p. 43. 44.). Ex hac theoria consequens sane erat, in negotio iustificationis valde exiguum vel nullum esse fructum sacramentorum. Nam sacramenta ipsa non nisi ex doctrina et praedicatione verbi Dei possunt credi et cognosci signa promissionum divinarum; nisi ergo fides verbi Dei presupponatur firma, etiam per haec signa visibilita non firmabitur; pendet enim fides in haec signa totaliter a fide in verbum Dei, et non viceversa fides in verbum Dei a fide in sacramentale signum. Insuper in verbo Dei promissiones expressae sunt longe clarioris; sacramenta, si ita se haberent, ut dicitur, essent symbola obscura ad modum typorum veteris testamenti; quomodo ergo, si clara et expressa propositio promissionum in verbo Dei non sufficit ad fidem, haec per symbola obscura poterit illuminari et firmari? Unde ex illa theoria de sacramentis Zwinglius deduxit consequens impugnatum quidem, sed nunquam valide refutatum a ceteris illis Reformatoribus: « sacramenta sunt signa et ceremoniae, inquit, quibus se homo Ecclesiae probat aut candidatum aut militem Christi esse, redundante Ecclesiam potius certiore de fide tua quam te. Si enim fides tua non aliter fuerit absoluta, quam ut signo caeremoniali ad confirmationem egeat, non est fides » (vide Periodie. Tübinger. I. c. p. 47.)

nunc declarabimus. Vide Bellarminum de Sacram. I. I. c. 19.
cf. de Lugo disp. II. sect. 4.

II. Verba sacramentalia *consecratoria* sunt in omnibus quidem sacramentis novae legis, quia in omnibus sunt non solum signa theoretica ad manifestandas et proponendas promissiones Dei, sed sine principali sunt signa practica, quae ex divina institutione producunt supernaturale effectum, quem significant; non tamen eodem modo se habet verbum consecratorium in sacramento quod est *res permanens*, et in sacramentis quae *actione* constant *transcente*, et ideo non sunt realiter, nisi dum administrantur.

Si sacramentum aliquod est *res permanens*, hoc signum efficax gratiae, quatenus permanens, non componetur praeter rem etiam verbis realiter permanentibus, cum verba ex natura sua sint aliquid successione transiens, nec possint permanere nisi virtute in aliquo effectu. Verba ergo in tali sacramento solum concurrent in confectione sacramenti ita, ut per verba res aliqua transferatur vel transmutetur ab uno statu non sacramentali ad aliam rationem sacramentalem. Unde verba illa non immediate sed mediate tantum referentur ad significandam et efficiendam sanctificationem hominis; hanc enim immediate significat et efficit sacramentum permanens, ad quod efficiendum verba ordinantur, in quo tamen non permanent nisi virtute et effectu: significatio autem et efficacia immediata verborum dirigetur ad rem illam transferendam vel transmutandam in sacramentum. Haec tamen translatio et transmutatio est vera *consecratio*. Ergo verba sacramentalia, quibus conficitur sacramentum permanens, immediate *consecratoria* sunt tantum rei alicuius obiectivae extra hominem, non autem hominis suscipientis sacramentum. Huiusmodi sacramentum permanens unicum est ss. Eucharistia, in cuius confectione verba a Christo instituta immediate significant et efficiunt conversionem materiae sacramentalis h. e. panis et vini in corpus et sanguinem Domini in statu cibi ac potus sub iisdem panis et vini permanentibus speciebus: hic autem cibus ac potus quamdiu manet, est signum efficax spiritualis refectionis et sanctificationis nostrae, ac proinde per-

manens sacramentum. Verba igitur illa sunt et dici possunt *consecratoria panis ac vini*, si spectetur terminus a quo secundum substantiam transiens, ac status sacer et sacramentalis accidentium permanentium ac demonstrantium corpus et sanguinem Christi in termino *ad quem*; sunt et possunt dici *consecratoria corporis et sanguinis Domini*, si spectetur terminus formalis *ad quem*, et consecratio non intelligatur translatio in statum sanctiorem, sed realis praesentatio Sancti Sanctorum, ac positio in statu sacramentali et specialiter sanctificante; sunt denique et possunt dici *consecratoria sacramenti corporis et sanguinis Domini*, si spectetur terminus totalis *ad quem*, et consecratio intelligatur constitutio rei sacratissimae. At haec melius intelligentur alio in loco, ubi agemus de transubstantiatione.

In sacramentis vero, quae consistunt in aliquibus actibus praetereuntibus, et quae proinde sunt dum fiunt, verba transeuntia cum actione pariter praetereunte, seu verba cum rebus componunt ac constituunt ipsum signum efficax sanctificationis; et ideo sicut totum signum ita et verba utpote pars ipsius signi diriguntur significatione et efficacia ad ipsum hominem sanctificandum. Ibi ergo verba habent immediate duplē relationem *consecratoriam*, a) *ad ipsam materiam*, quam verba tamquam forma determinant et elevant ad esse sacramentale. « Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum... hoc est verbum fidei quod praedicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur et baptismus » s. Augustinus in Io. tract. 80. n. 3. (supra p. 36.). Relate ergo *ad materiam* verba sunt *consecratoria*, non quod dirigantur *ad materiam* et ex ea consecrent sacramentum, ut accidit in sacramento permanente, sed quod per modum formae componendo cum materia unum sacrum signum, hanc reddant ex materia remota proximam et sacramentalem. Tum b) verba *consecratoria* sunt relate *ad ipsum hominem suscipientem sacramentum*; sicut enim totum sacramentum ita sane et verba sacramentalia, utpote forma determinans et absolvens in suo esse signum efficax gratiae, significant et